

KÉPZŐMŰVÉSZETI SZEMLE

A főszezon delelőjén örömmel számolunk be három európai értelemben vett jól sikerült kiállításról. A sorrend nem akar értékelés lenni, de mert a legtöbb képzőművészettörténeti levegője a Nemzeti Szalónban rendezett kiállításnak van, így hát ezzel kezdjük.

A *Nemzeti Szalón* Művészeti Egyesület negyvenéves fennállása alkalmából ünnepi tárlatot rendezett. 1894-ben alakítják meg a forrongó fiatalok ezt az új egyesületet, hogy a maguk elgondolásának fórumot teremtsenek. A világ rendje az és itt sem volt másképp: az akkor uralkodó művészet és a közönség szörnyülködve látta az új alakulást és aggódtak a művészet hovafejlődésének láttán. Nincsen mulatságosabb olvasmány, mint például az akkori kritikusok véleményeit átböngészni, miként vélekednek, sopánkodnak, sajnálkoznak Munkácsy felett. És ha a nagy konkurrens, Székely Bertalan lesújtó ítéletét halljuk kortársairól, csak nevetni tudunk féltékenykedő balgasága felett. Pedig ezek mögött a megítélések mögött, legyen az művész, közönség, vagy hivatásos kritikus véleménye, negyven-ötven évvel ezelőtt életre-halálra menő küzdelem húzódott meg. Harcok

M. Kultura

1935. T. 5.

voltak ezek, amelyekben az egyéni bukáson vagy emelkedésen, nagy kihatású kulturális érdekek forogtak kockán.

A Nemzeti Szalón akkori fontos szerepére ne térjünk ki. Jogosultságát és nemes elindulását azok a művészek demonstrálják legjobban, akik — most az évforduló kiállításán ismét összegyűjtve — az egyesületet alapították vagy támogatták. Csodálatos, mindössze negyven évről van szó s mégis egy egész világ választ el bennünket az itt szereplőktől. Ma már nehezen értjük meg, hogy miért harcoltak egymás ellen s miért vívtak nehéz küzdelmeket azokkal, akiktől itt nem állítottak ki, mert bizony azokkal nem vállaltak közösséget.

Az első teremben a legdíszesebb helyen Munkácsy Mihálynak tizenkét képét mutatják be. Csak a Szépművészeti Múzeumban láthatunk tőle annyi remekművet, mint itt. Többek között egy gyönyörű Krisztusát, a Golgota vázlatát, a «Consummatum est» egyik tanulmányát is bemutatják, mely műveken olyannyira átvérzik a halhatatlan magyar zseninek nemes lelke.

Zichy Mihálynak kisebb dolgait szerepeltetik. Bár témái itt is néha döbbenetesen közönségesek, mégis azok, akik tudnak a technikában és a tökéletes festő kezében gyönyörködni, megcsodálhatják őt. Madarász Viktor (Dózsa népe, Pázmány lovag) színpadi romantikája, Székely Bertalan (Forrás, Tájkép) mesteri formái, igazsága és természetlúsége, Brodszky Károly (Esztergom), Ligeti Antal (Caprii táj), Telepy Károly (Sziklás vidék) idillikus, majdnem biedermeieres tájai, Thán Mór (Ujoncozás) naiv zsánerképe kedves perceket szerzett a szemlélődőnek. Akárcsak Stróbl Alajos és Fadrusz János lelket lehelő szobrai.

Egy más és már jóval közelebbi világ elevenedik meg Szinyei-Merse Pál (Pipacsok, Parkrészlet, Őszi színek) imaginárius festményein, Ferenczy Károly (Testvérek, Lótanulmány) hihetetlenül szublimált, egyszerű alkotásain. Mint ahogy mindig nagy élmény, amikor szembekerülünk a piktor-poétával, Rippl-Rónai Józseffel (Temetnek, Kalitkás nő, Csendélet), akinek belső igazságokat és lelket hirdető munkái sokáig fognak még élni és hatni.

A kiállítás gondos rendezése, az anyag összeállítása, amelynél a cél az lehetett, hogy egy-egy műtárgy a művész önmagába tekintő saját víziója legyen, felemelően hatott.

Jubiláris kiállítás nyílt meg az *Ernst-Múzeumban* is. Csók István hetvenedik évében, munkás életének, alkotásainak szüretjét mutatják be. Fiatalkori naturalisztikus festményeit, melyek annyi dicsőséget, kitüntetést, aranyérmeket hoztak neki, elhagyták s egy-két régebbi festménytől eltekintve, főleg impresszionisztikus műveinek adtak helyet.

Csók az első magyar impresszionistáink közé tartozott, ez irányú munkássága a kilencvenes évek közepe után kezdődött, amikor festőnk a nagybányaiakhoz csatlakozott. Szemét Renoiron iskoláztatta, eleinte franciás is, de képei rövidesen, főleg színezése révén, zamatos magyar ízt kapnak. Amint itt végigtekintünk művein, melyek voltaképpen egymás testvérei, egy lélek, egy kéz alkotásai, amint itt látjuk mindazt, amiért Csók lelkendezik és ami az ő szívügye, meg kell állapítanunk, hogy tiszta, emelkedett lélekkel szolgálta a művészet ügyét. Mint minden impresszionista, úgy ő is egész a legutolsó képéig (balatoni vásznaira gondolunk, amelyeken néha romantikusan heroikus) megittasult természetimádó, aki módját tudja ejteni, hogy a Cosmosrói vallott felfogását, amelyet röviden úgy lehetne összefoglalni: «A világ szép», művészi formában közölje.

Amikor a harmadik kiállításról szólunk, talán még jobban érezzük, hogy a szó mennyire fénytelen, amikor művészetről beszélünk. Szőnyi István, az újabb magyar festészetnek egyik legnagyobb, ha nem tényleg legnagyobb művésze állította ki a *Szépművészeti Kiállítások* helyiségében legújabb munkáit. Megvalljuk, meglepetés volt számunkra ez a kiállítás, mert Szőnyi újra tanujelét adja egy szinte beláthatatlan fejlődési lehetőségnek. A nagy változás képeinek színeiben és tónusában jött létre. Halk, szivárványos színei által palettáján most megenyhültek formái, rajza az egybehangelés következtében melegebb, a természethez való közelsége közvetlenebb lett. Képeit valami belső zene, életöröm járja át. Újabb alkotásain nincs tévedés, kilengés s mint minden nagy művészet, bölcs és egyszerű.

Jajczay János
